

Landskap: Småland.

Härad: Kinnared

Socken: Pederslän

Uppteckningsår: 1938

Upptecknat av: Erik Karlsson

Adress: Jönväg 21 Alvesta

Berättat av: J. f. Malmberg, Pederslän

Född år 1858 i Pederslän.

Åkerodling.

Berättaren av denna uppteckning
är uppväxt i bodelunds socken i Pi-
derslän. Han fick tidigt skifta be-
skäftigande med arbetet med den tidiga
jordbruk. Hans minne går tillbaks till
1860-talet. Han berättar:

- På 1880 och 90-talen var kuren
det sidosleg som odlades mest på
gårdarna och Torpen i Pederslän. Vidan
som liten pojke kom jag till Åkerstorp
som hjälps åt en bonde där. Jag kom-
mer inte ihåg om jag hade något
mer i utbildning än moten. Mycket

var det i alla händelser inre. Jag kan
men i hög att benämna brukade ad-
la två sorters kavre. Den ena
sorten kallades för svartkavre
och den andra sorten för spettkav-
re. Jag tror knappast att man hade
någon annan sorts kavre i Tiden-
löv på den tiden. Lik längre fram
började man med gullrignokavre
Svartkavren var såsom namnet
anger svart till färgen, men spet-
kavren var gulvit. Elsråde lag
man i regel från egen skid. Det
var så att någon bekände baka
från någon av de större gårdarna
i socknen så kastade den en bra
en skäppan. Det var förhållandevis

dyrt, då man belönades att en man
inte brukade få mer än en 6 till
10 skilling om dagen i arbetslön,
för ett långt och ansträngande dags-
verke. Någon hade med utländska
sann tror jag inte att det odlades
i socknen på den tiden. Ätminsta-
ne kan då inte jag minnas något
sådant.

Klart är att det var en viss
skillnad på dåtida haarsorter
eller den som odlas i våra da-
gar. Någon användes ju de flesta
jordbrukare förädlat utsäde, va-
ri genom naturligtvis säden blis
av bättre kvalitet. Inden var ju
ej heller så hög kultur som

4.

5545

4

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV.

Vad den är i nuvarande tid. Det
 blev således inte så bra kavre
 på 60- och 70-talet som nu. Den
 var spetigare och kärnan var i re-
 gel inte så god som vad den är nu.
 Påvel spethausen (själva namnet
 säger att den var spetig) som svart-
 hausen vara också i sig själva
 av kintigen dåligt pleg, afmista-
 ne vad kernen bekräffade. Både
 dessa haussarteres boro låga
 spetsiga kern med dålig kärna.
 Skallen var ej heller så kraftig
 som på våra (nuvarande) kavre-
 arter men därvid lag kan ju
 den bättre jorden inverka en
 del del. Såsom mögnes förde

ha varit ungefär på tiden
beträffar ha varit lika med den
som odlas i vår egen tid. Måjligen
är att den mognade något tidigare
beror på jorden.

Vägen som odlas på dessa gam-
la häresorter i Bodestien finnes
inte numera. I och med järnvä-
gens byggande i landet började så
omåningom nya seder och bruk
tränga in. Att även detta skulle in-
verka på sådesodlingen är helt
naturligt. Ryktet om det som
var nytt och bra hade lättare att
sprida sig. Sedan gammalt har
gullregnskuren odlats i serknen,
antagligen sedan i början på

1880-talet och sedan dess ha en del andra kaarsorter tagits i bruk. Många var det dock som länge hålla sig till de gamla och beprövade sorterna. De hålla på med dessa sorter till dess de ble-
na överberrisade om att de nya sorterna vara bättre.

Uttrepat "Jarlkaare", säger sig upphöknarens fogesman inte herts-
lulas om i bygden. Flyghornen eller
vildkaare finns som agräs i så-
den.

Kaaren siddes som blandad med
dels barn och dels vårsåg. Den
kaare som odlades till sammans med
vårsåg användes att slata till

5545

brödsäd.

Senare sådde man ofta på käll-
adlingarna liksom man gör i vå-
ra dagar. Skett naturligt såddes
kornen även på åkerjord. På många
gårdar hade man ju inga mesadling-
ar, varför man fick hålla sig till
åkerjorden. När man sådde korn
på åkerjorden brukade man i u-
gel så den på "plajet", det vill
säga på valljord, som förut varit
gräs. Det var ju inte alltså det
färska söda jord, då man ofta sa-
gde att det var fäskast att låta
jorden ligga för gräsväxt. Man
sådde då kornen omväxlande
med andra sidslag å åkrarna

Skriv endast på denna sida!

7
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV.

8
5545

8
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV.

Flavren brukade i regel sitta
i "sinne vete". Sådalen kungick så
att banden på jorden med ett st-
mitt framför sig gick på åken
och sådde ut säden. För att han
inte skulle besä samma del av
åken två gånger och han van-
ligtvis jorden på sig som "fjäre-
de" det vill säga han gick ut med
banden av "annen" som banden förut
bröakt. I bland drog han en krok
efter sig, vilken gjorde en rikt i
jorden. Denna krok benämndes
"fjäre kroken".

Det naturligt vara en vid-
skepelse för knippade med såd-
en. Uppskruarsas sagesman be-

9
5545

9
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV.

Detta att det fanns en man i
Åstamslarp, som ansågs "kunna
lite mer än andra människor".
Slut det än förhåll sig med
denna sak så fick han då all-
tid bra korv på sina åkrar.
För såvden hade han en hel
del konster för sig. Bland annat
brände han skära upp grästar-
val av jorden och hänga upp i
björkarna runt åkern. När för
han gjorde så var det ingen som
visste, men man brände allmänt
att det var för att ås växta skulle
h beföras. Grannarna sågo smul-
lettid med en viss serend på hans
fina korvcooking och exa dem

10

5545

frödde att det var särskilt viktigt
att han sådde kornen på precis
samma tidpunkt som mannen som
kunde lite mer än andra. Nu var
det så att "trallkarlen" hade fått
veta att grannen ämnade så sin
korn samma dag som han. Och
eftersom han var släk av sig och
icke änskade sin näste så gatt
som sig självt, så beslutade han
att spela den andra ett spel.
En dag mycket tidigt på våren
gick han utmed sitt sämål
på åker och började så. Men det
var inte korn han hade i sä-
målet utan bara agnos. Grannen
förledades att tro att det var sikt-

10

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV.

lig haare den andre sådde. Han gick
Sälunda ut på åkern och han och
sådde sin såd - och fick en mycket
dälig skörd. För det gott en tid
sådde snallstid mannen som kun-
de lite mer än andra om sin åker
på nytt - och fick en mycket god
skörd. Hans grannar bleo således
grandligt lurad.

De verktyg som användes på
1860-talet voro synnerligen pri-
mitiva i jämförelse med de man
har i våra dagar. Åkern såddes
på jord bearbetad med åder och
fräker. Efter sådden så sådes så-
den alltid ned vassfylla jorden över.
Bäddes med fräken på nytt.

12
5545

Efter sådden fick åken ligga
ett par tre dagar, varefter den "vår-
lades" vilket var liktydigt med
att den än en gång överfors med
karven. Härefter "stinkade man
stenarna" på åken. Detta betydde
så att man med en hake, beske-
de runt varje sten på åken
samt skrapade bort jorden från
den. Efter kom någon och sågade
stenen väl med en klast. Detta
arbete hade tvåfaldigt syfte; dels
att befria åken från det ogräs
som gärna ville frodas närmast
stenen och dels för att inte den
sö, som fallit uppe på stenen
skall förfäras. Efter denna be-

12
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV.

13

5545

handling iuifors & kera med
"kubben" en vält av brå som af-
tast brukade i regas av någon
perl på järden.

Fluren ansågs magen nästan
blivit lagom ljus. Inger för sam-
ma kiken som man rätter sig
eftes i våra dagar.

Åkrerna i bedustön vara vid
denna tid mycket stenbuddna,
varför säden skes med skära. När
borden skulle skäras sin kare
samman kallad. En dörför ett tiotal
frantimmer, som somlades på å-
kern. Skörden med skära gick i
regel fortare än vad man förskak-
les sig när tiden. Man gjorde

Skriv endast på denna sida!

13

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV.

14

5545

14

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV.

så att man först lagade till
bandet, ~~den~~ "neken" / kiroen / skul-
la bindas ihop med. Det var så
att kavsen var lång och bred, så be-
kände man bara taga en liten hand
av ströna och ligga på merken som
band. Det var däremot så att den
var kort och väldigt mörk, man gö-
ra ett band. Man tog då två små
händer av ströna och sammanband
den med även med en särskild knut
så att det blev ett band. När
detta var gjort bjöd sig kvin-
nan över säden och skes av den
med roten med den varva skidan.
Man tog aldrig upp den askus-
na säden i sitt skäte utan låt

15

5545

Den stö kras med marken i
upprist ställning. När dess att
han hade fått tag oastat till
en nek. Då led han det oastat
en fängst fälla över baxat som
låg på marken. Sedan bajde han
sig snabbt ned och band i kax
kärven. Det var även till att vara
lädd om aten. Om kärven efter
det han bundit kärven och lagt
den ett stycke ifrån sig upptäckte
att det låg något ot kras på mar-
ken. Tag han upp detta och håll det
i munnen. När dess att nästa kär-
ven var färdig att bindas. Då lade
han det i dess milt på så sätt att
det inte kunde brilla bort.

Skriv endast på denna sida!

15

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV.

16
5545

16
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV.

När en sådan skärddag var det
lin och rårlse på åkern. Jern-
morne vara i regel mycket tal-
före och det besannades värre.
För det mesta hade beorden jämn
gärning med att bryna skärol-
na åt fruntimren, så att de ka-
de väst för jämnhet.

När sådan haren avskurits
ställdes den upp till bark och på
åkern. Den ställdes upp i längden
var - precis som den i regel gör
i vår egen tid. Till en trave räk-
nas 24 ncker. Av dessa sättes
12 i varje hög, en s. k. kalatrave.
Före inbörningens brukade dessa
kalatraver ibland vältas omkall

17
5545

17
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV.

för att även stubben skall kunna
tas förskä

Min sagesman berättar att
man ofta lämnade en del skräp
och kasser stödade på sig på sken.
Detta gjordes man för att man skulle
få bra kasse närstäljande är.

När kassen omsider var till
kändes den in. Vanligtvis använde
man otar som dragare på gårdarna
vid den tiden, det var så fråga om
vagnen var en så kallad heftavagn,
fyra hjulig. Sådan lades väl i den
härsk man hade på vagnen/krak-
ken". Vanligtvis var det så att man
var två personer vid lastningen.
En höll till upp i häcken och lade

Sådan tillrättas, medan den andre håller
upp nekerna till honom. Detta kluv-
gagångssätt är ibland som an-
nu användes.

Sådan man skurit vid legården
med lasset kastades haren in på b.
gen. Vanligtvis kunde man in på mycket
knare det fick ram på lagen. Under rö-
gan regnig dag "lade" man den i "la-
det", det kunde lagen för sådana saker
koda dunnat. På den tiden fanns det inte
frigala i landet utan detta var en jor. Helt
naturligt kunde man inte lägga sådan
direkt mot masken, då den lagit
skada genom fuktigheten. Man lade
sär för en del vid som man kört hem
från skogen i batten so landet.

19
5545

Det var mycket ranga med hvar
man lade "stälan" - bollen lagret
i ladet. Det brukade i regel fästas
en viss bana till att lada sidan.
Om den lades hos som helst var den
mera utsatt för sittarnes iverka.

När vintern kom skedd frisk-
ningen. Friskheten var ännu inte
samt i bygden, varför all på-
den antränkades med slaga. Man
härjade då arbetet tidigt på efter-
middagen stora gårdarna var man vanligtvis
fyra och i bland fem man. De fyra hade
då var sin slaga att slå med, och
den femte hade till uppgift att be-
då nekarna så fort de andra "bark"
(tränkade. Min sagesman till minnas

19
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV.

20
5545

att man kände Träknungen hade en
hel del saker att tänka på av övers-
traisk art. Han kan dock inte pröva
na sig nu veri detta bestod.

Lauren användes under 1860-70-
talet både till föder och till minni-
ska föda. På den gård i Åstorp där
upptecknarens sagesman följade be-
rädda men bräda av sammanmelen
svartskore. Det var nästan snart
till förgen och snart att få ned.

Och efteråt riktigt kände man hur
spetsarna ville slå sig på väsen
i barnkanalen, säger upptecknarens
sagesman. Men man visste knapp-
ast av något annat på den tiden.
När bondmarin i Åstorp var kokat

20
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV.

26
5545

ett "jäs" med mjölkadäppa på
marronen så smakade i alla fall
brädet bra till om man var riktigt
sulsten.

Banden i Östnastorp brukade
förstås även ha ett sorts bröd som
var bättre och användes på helgda-
garna. Flan brukade också smaka
re och vårråg tillsammans. Svarthor-
ren tog dock för det mesta över-
hand varför det inte blev mycket
bevänt med rågen. Denna blandning
sammanmälde man sedan att brädet
av mjölet betraktades som ett bättre.
Brädet bakades vid denna tid i så
kallade "hålkakes". Fanns bakes med
hå i. Efter bakt brukade kakes-

21
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV.

22
5545

no, som vara ganskaunga och som
lät vara omkring 25 centimeter
i diameter, på en stång i bakset, där
de sedan kängde tills det att de tagas
med och användes en efter en. Dessa
bräskas bräsk så att de skäras
i fjärdelar när de användes.
Till julen kände att man fick hälla
brödet till en pannkaka.

22

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV.